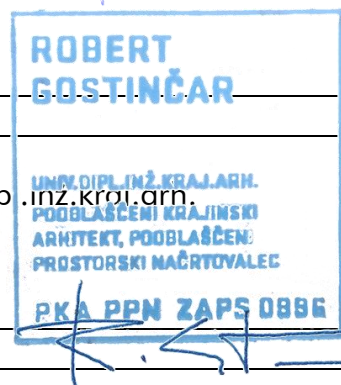

Naloga	Strokovne podlag za ohranjanje kulturne dediščine na območju EŠD 946 Radenci (Zdravilišče Radenci spomenik) in EŠD14066 Radenci (Zdraviliški park) v okviru priprave Občinskega podrobnega prostorskega načrta (OPPN) za območje EUP RA 25, RA 26 in RA 28
Območje obravnave	EUP RA 25, RA 26 in RA 28 občina Radenci
Izdelovalec	PLAN – KA, Špela Recer s.p. Ribiška ul. 4 2000 Maribor
Odgovorni prostorski načrtovalec	Robert Gostinčar, univ.dipl.inž.kraj.arh. ZAPS PPN 0996
Sodelavci	Špela Recer, univ.dipl.inž.kraj.arh. mag. Marinček Prosenc Darja, univ.dipl.inž.kraj.arh.
Št. projekta	KA991
Kraj in datum:	Maribor, junij 2022

TEKSTUALNI DEL

Splošno

Občina Radenci pristopa k izdelavi strokovnih podlag za ohranjanje kulturne dediščine na območju EŠD 946 Radenci (Zdravilišče Radenci spomenik) in EŠD 14066 Radenci (Zdraviliški park) v okviru priprave Občinskega podrobnega prostorskega načrta (OPPN) za območje EUP RA 25, RA 26 in RA 28, katerega izvedbeni del se nanaša na parcele št. 660/3, 660/4, 660/5, 661/2, 661/3, 661/16, 661/19, 661/21, 662/3, 663/1, vse k.o. 200, Radenci.

Predhodna dokumentacija

- Odlok o občinskem prostorskem načrtu Občine Radenci (Uradno glasilo slovenskih občin, št. 33/16, 55/17 in 9/21);
- Odlok o razglasitvi kulturnih spomenikov lokalnega pomena občine Radenci (Uradno glasilo slovenskih občin, št. 20/2007, 26/2007, 11/2008, 22/2022);
- Kulturnovarstveni pogoji, št. 35107-0529/2021/6/MK, ZVKDS, OE Maribor, 27. maj 2021
- Kulturnovarstveni pogoji, št. 35107-0529/2021/2/MK, ZVKDS, OE Maribor, 24. avgust 2021
- Ponovno mnenje o verjetnosti pomembnejših vplivov plana na kulturno dediščino in konkretne smernice za OPPN RA 28 v občini Radenci, Ministrstvo za kulturo RS, 25. 1. 2021;
- Dr. Simonič Korošak: Razvoj zdraviliškega parka Radenci, strokovne podlage kot izhodišče za izdelavo idejnega načrta, 2011;
- Dr. Simonič Korošak: Mnenje k predlagani projektni nalogi 'Revitalizacija vodnega vira Radenci' in izvedbi ERM v zdraviliškem parku Radenci
- Povzetek sestanka – park Radenci, dne 14. aprila 2011 in podano strokovno mnenje arborista glede najnujnejših ukrepov v parku; Nega dreves Arborist, Tanja Grmovšek s.p., 2011;
- Poročilo o izrednem pregledu mladih dreves na območju Zdraviliškega parka Radenci v letu 2013, Občina Radenci, Nega dreves Arborist, Tanja Grmovšek s.p., 2013;

Izhodišča

V veljavnem Odloku o občinskem prostorskem načrtu Občine Radenci (Uradno glasilo slovenskih občin, št. 33/2016) so za območje EUP RA 28 določene naslednje usmeritve (83. členu, 4. odstavek): »Ne glede na meje EUP RA 25, RA 26, RA 28 se za te EUP-je uporabljajo veljavne zazidalne načrte (OPPN-je) občine. Pri nadaljnjem načrtovanju EUP RA 25, RA 26, RA 28 se pri izdelavi novih OPPN-jev prednostno upoštevajo meje območij EUP-jev iz OPN Radenci. Parkovne površine vključno z obstoječimi objekti v naselju Radenci so del varovanega območja vrtnoarhitekturne dediščine EŠD 14066 Radenci - Zdraviliški park in naselbinske dediščine EŠD 946 Radenci - Zdravilišče Radenci. V parku se nahaja tudi objekt sakralno-stavbne dediščine EŠD 960 Radenci - Kapela sv. Ane. Ker je bilo območje parka oz. območje EUP iz prvega stavka tega odstavka v preteklih ujmah močno poškodovano, ga je nujno sanirati, še pred tem pa je treba pripraviti Konservatorski načrt. Za park se pred sanacijo pripravi Konservatorski načrt. Pred izdajo gradbenega dovoljenja soglasjedajalec preveri upoštevanje ukrepa pri projektiranju. Eventualni posamezni OPPN-ji (na podlagi 55. člena ZPNačrt-a), ki bodo segali na območji kulturne dediščine EŠD 14066 Radenci - Zdraviliški park in EŠD 946 Radenci - Zdravilišče Radenci, se lahko urejajo samostojno pod pogojem, da bodo dejavnosti na območju skladne z dejavnostmi Zdravilišča Radenci in parkom, do takrat pa se

ureja z obstoječimi veljavnimi prostorskimi akti občine, vse pod pogoji in usmeritvami spomeniškega varstva.«

V sodelovanju z Ministrstvom za okolje in prostor se pripravijo predmetne strokovne podlage z vsebino, ki zajema naslednje sklope:

1. Analitični del (območje obdelave mora zajeti celoten parkovni kompleks)
 - Razumevanje spomenika in njegovih vrednot (vsebuje ključne podatke o spomeniku, kratek opis njegovega razvoja in vrednot celote ter posameznih sestavin)
 - Družbeni pomen spomenika (opredelitev na posamezne pomene spomenika, zaradi katerih je bila enota spoznana za spomenik, opredelijo in ovrednotijo se sestavine spomenika)
 - Ranljivost in ogroženost spomenika
2. Izvedbeni del
 - Usmeritve za ohranjanje in varovanje spomenika

V mnenju o verjetnosti pomembnejših vplivov plana na kulturno dediščino in konkretnih smernicah za OPPN RA 28 v Občini Radenci je Ministrstvo za kulturo dne 25. 1. 2021 zahteva, da se na podlagi vrednotenja območja dediščine Radenci – Zdraviliški park (EŠD 14066), ki ga pripravi Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, izdela osnutek OPPN RA 28 tako, da upošteva naslednje konkretne smernice:

- pripravi naj zasnovo oblikovanja prostora, ki omogoča ohranitev prepoznanih kulturnih vrednot območja dediščine in prikaže možnosti za načrtovanje dopolnilnih ali novih ureditev, vključno z načrtovanjem sanacije razvrednotenih delov.
- pripravi naj zasnovo vsebin, s katero se ob upoštevanju vrednotenja dediščine določi izkoriščenost objektov in površin ter prikaže možnosti za načrtovanje dopolnilnih ali novih vsebin;
 - odstranitev ali prestavitev motečih sestavnih delov,
 - dopustne dopolnilne in nove objekte ali ureditve,
 - ureditev robnih površin območja podrobnega načrta,
 - ureditev javnih površin,
 - krajinske in parkovne ureditve;
- predlaga naj rešitve glede priključevanja objektov na gospodarsko javno infrastrukturo in grajeno javno dobro v odnosu do dediščine, vključno z načrtovanjem potrebnih parkirnih površin, javne razsvetljave, komunalne opreme, povezave s sosednjimi enotami urejanja prostora ter dopustna odstopanja od načrtovanih ureditev.

Ključni podatki o spomeniku

Na območju urejanja ter v območju vplivov novih posegov na okolje se nahajajo naslednje enote nepremične kulturne dediščine:

- 946, Radenci – Zdravilišče Radenci, spomenik, naselbinska dediščina,

- 14066, Radenci – Zdraviliški park, dediščina, vrtnoarhitekturna dediščina,
- 960, Radenci – kapela sv. Ane, spomenik, sakralna stavbna dediščina.

Slika 1: Enote nepremične kulturne dediščine na območju (Vir: Register kulturne dediščine)

OPIS ENOTE NEPREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE©	
IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE	
Evidenčna številka enote:	946
Ime enote:	Radenci - Zdravilišče Radenci
Fototeka OE Maribor: 1999, Srečko Štajnbaher	
OPIS ENOTE DEDIŠČINE	
Zvrst dediščine:	naselja in njihovi deli
Tip enote:	naselbinska dediščina
Obseg enote:	območje
Tipološka gesla enote:	zdravilišče
Tekstualni opis enote:	
Zdravilišče, uradno odprto l. 1882, z naseljem in parkom. Razvijati se je začelo po l. 1833, ko je K. Henn odkril prvi termalni vrelec. Glavne nastanitvene stavbe so Velika Terapija, Zdraviliški dom (hotel Radin), nekdanja depandansa (hotel Miral).	
Datacija enote:	
zadnja četrtina 19. stol., 1882	
Avtor(ji):	
Varstvene usmeritve:	
naselja in njihovi deli; parki in vrtovi	
LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE	
Naselje:	RADENCI
Občina:	RADENCI
Lokacija:	
Zdraviliški kompleks je na prostoru med regionalnima cestama Gornja Radgona -Ljutomer in Gornja Radgona - Murska Sobota. Na severu ga zaključuje Radenski potok.	
PRISTOJNOSTI	
Območna enota:	ZVKD Maribor
RAZGLASITEV	
Vrsta spomenika	spomenik lokalnega pomena
Akt razglasitve:	
Odlok o razglasitvi kulturnih spomenikov lokalnega pomena občine Radenci, Uradno glasilo slovenskih občin, št. 20/2007-197, 26/2007-258 (popravek), 11/2008-146	
Vrsta razglasitve:	stalna razglasitev do preklica
Veljavnost razglasitve:	8/31/2007 -
©Register kulturne dediščine	

OPIS ENOTE NEPREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE©

IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Evidenčna številka enote: 14066

Ime enote: Radenci - Zdraviliški park

Fototeka OE Maribor: 1999, Srečko Štajnbaher

OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: parki in vrtovi

Tip enote: vrtnoarhitekturna dediščina

Obseg enote: območje

Tipološka gesla enote:

zdraviliški park

Tekstualni opis enote:

Park izvira iz druge polovice 19. stoletja. Leta 1936 je Ilse von Fischerauer znotraj območja oblikovala t.i. sončni park - arhitekturni vrt. V parku stoji več stavb z začetka 20. stoletja.

Datacija enote:

druga polovica 19. stol.

Avtor(ji):

Varstvene usmeritve:

parki in vrtovi

LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: RADENCI

Občina: RADENCI

Lokacija:

Park leži med cestama Radenci - Ljutomer in Radenci - Murska Sobota ter zdraviliškim kompleksom (hoteli in gospodarskimi objekti).

PRISTOJNOSTI

Območna enota: ZVKD Maribor

OPIS ENOTE NEPREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE©

IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Evidenčna številka enote: 960
Ime enote: Radenci - Kapela sv. Ane

Fototeka OE Maribor: 1999, Srečko Štajnbaher

OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: stavbe
Tip enote: sakralna stavbna dediščina
Obseg enote: objekt

Tipološka gesla enote:

kapela, sv. Ana

Tekstualni opis enote:

Večja neogotska kapela s prečno ladjo in fasadnim zvonikom iz l. 1895. Postaviti jo je dala vdova Romana Henna, katerega oče je l. 1833 odkril prvi termalni vrelec.

Datacija enote:

zadnja četrtina 19. stol., 1895

Avtor(ji):

Varstvene usmeritve:

stavbe

LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: RADENCI
Občina: RADENCI

Lokacija:

Kapela stoji v zdraviliškem parku, nedaleč od tenis igrišča.

PRISTOJNOSTI

Območna enota: ZVKD Maribor

RAZGLASITEV

Vrsta spomenika: spomenik lokalnega pomena

Akt razglasitve:

Odlok o razglasitvi kulturnih spomenikov lokalnega pomena občine Radenci, Uradno glasilo slovenskih občin, št. 20/2007-197, 26/2007-258 (popravek), 11/2008-146

Vrsta razglasitve: stalna razglasitev do preklica

Veljavnost razglasitve: 8/31/2007 -

©Register kulturne dediščine

Utemeljitev razglasitve

V Odloku o razglasitvi kulturnih spomenikov lokalnega pomena občine Radenci (Uradno glasilo slovenskih občin, št. 20/2007, 26/2007, 11/2008, 22/2022) je kot utemeljitev razglasitve navedeno:

Zdraviliški kompleks v Radencih je lociran na prostoru med regionalnima cestama Gornja Radgona – Ljutomer in Gornja Radgona – Murska Sobota. Na severu kompleks zaključuje Radenski potok. Zdravilišče Radenci obsega območje parka in zdraviliško jedro z novim hotelom. Kraj Radenci se omenja že leta 1436, hitrejši razvoj pa je opazen šele po leti 1833, ko je Karl Henn odkril prvi zdravilni vrelec. Zdraviliški park je nastal sočasno z zdraviliškim kompleksom. Prva urejanja lahko datiramo po letu 1865. V tem času je bil zasajen smrekov gozd in urejena promenada. Parku je bil v letih 1935-1936 dodan t.i. Sončni del parka. Vrtna zasnova arhitekturnega vrta je ohranjena v prostorski celovitosti in svoji originalnosti. To je edini ohranjeni vrt avtorice ge. Ilse Fisherauer v Sloveniji. V petdesetih letih 20. stoletja se je park postopoma širil proti cesti Radenci – Murska Sobota, predvsem s saditvijo različnih drevesnih vrst.

Na območju zdraviliškega kompleksa se znotraj urejene urbanistične zasnove nahaja vrsta kvalitetnih stavb, ki pričajo o razvoju in pomembnosti zdravilišča, mdr.: kapela sv. Ane (1895),

Pitna dvorana in Velika terapija (1936), letno kopališče (1962 – po načrtih Katarine Grasselli), Zdraviliški dom (1963), kasneje povečani hotel Radin (1971) in nekdanja depandansa (1979), zdaj hotel Miral, ter ostali objekti v okviru terapije in zdraviliške ponudbe: prostori za fizioterapijo s plavalnim bazenom (1975), bazen (1991) in termalno središče (1996).

Varstveni režim

Varstveni režim za kulturni spomenik lokalnega pomena, ki je zavarovan z Odlokom o razglasitvi kulturnih spomenikov lokalnega pomena občine Radenci (Uradno glasilo slovenskih občin, št. 20/2007, 26/2007, 11/2008, 22/2022) določa:

Zaščiteno območje varujemo v celoti z zdraviliškim parkom in zdraviliškim kompleksom s hoteli in v utemeljitvi naštetimi stavbami vred. V zdraviliškem parku se zlasti varujejo:

- vrtnoarhitekturna kompozicija z vsemi strukturnimi prvinami in njihovimi medsebojnimi razmerji vključno z obstoječimi naravnimi prvinami (rastline);
- umestitev v širši prostorski in vsebinski kontekst;
- ohranja se vrtno arhitekturna zasnova (oblika);
- ohranjajo in varujejo se strukturne prvine (materija);
- ohranja in varuje se vse grajene objekte in druge kulturne sestavine, ki so vključene v kompozicijo (bazen, zidovi, pergola, stopnišča, ograje, itd.);
- ohranja in varuje se vse naravne sestavine, ki so vključene v kompozicijo (vegetacija, relief, itd.);
- preprečuje se gradnja kakršnihkoli objektov, poti ali naprav, ki niso v skladu z vrtnoarhitekturno zasnovo;
- preprečuje se onesnaževanje ter uničevanje in poškodovanje rastlin;
- ohranja (ali ponovno vzpostavlja) se primerne ekološke pogoje, ki so potrebni za rast in nadaljnji obstoj rastlin (osončenosti, nivo talnice, preprečevanje nasipavanja itd.);
- varuje se tudi neposredna okolica ter značilni pogledi na in z enote vrtnoarhitekturne dediščine;
- sanacijska, obnovitvena in prezentacijska dela morajo biti načrtovana in izvedena na osnovi konservatorskega programa ali posebnih konservatorskih usmeritev;
- za izvedbo večjih obnovitvenih del mora biti pripravljen poseben (konservatorski) izvedbeni projekt.

Zavarovano območje je namenjeno:

- trajni ohranitvi kulturnih, arhitekturnih, krajinskih, likovnih in zgodovinskih vrednot,
- povečanju pričevalnosti kulturnega spomenika,
- povečanju kulturnih vrednot spomenika in situ, v tisku in drugih medijih,
- učno - demonstracijskemu delu,
- znanstveno – raziskovalnemu delu.

Kratek oris razvoja zdravilišča Radenci in zdraviliškega parka

Začetek razvoja kraja Radenci je povezan z dogodkom v letu 1833, ko se je študent medicine Karl Henn na poti s kočijo ustavil ob izviru slatinske vode. Z analizami in raziskavami je ugotovil njene številne učinke na človekovo dobro počutje in zdravje. Kasneje se je vrnil k izviru kot ugleden zdravnik, odkupil in raziskal območje, da bi našel glavno vodno žilo.

Začetek izkoriščanja mineralne vode sega v leto 1869, ko je dr. Karl Henn zajezil prvi vrelec, ga poimenoval Radenski vrelec in pričel s polnjenjem lončenih »slatink«.

V naslednjih letih je na območju današnjega zdraviliškega parka potekala gradnja več objektov, med njimi Aninega in Karlovega dvora; sočasno z objekti so nastajale zunanje ureditve z vrtovi. Na zgornji terasi zameetek današnjega senčnega parka, zasaditev smrek, ni pa jasno, če je istočasno nastala tudi krožna pot z diagonalnimi povezavami.

Po smrti Karla Henna, leta 1877, nadaljuje z gradnjo kompleksa njegov sin Roman. V tem času so dokončali kopališče, na mestu lesene lope nad vrelcem pa so postavili vodnjak s polnilnico in nadstrešnico v »švicarskem stilu«. Dejavnosti polnjenja mineralne vode se razširi v zdraviliško dejavnost z uradno otvoritvijo zdravilišča v letu 1882. Objekti polnilnice in zdravilišča so bili zasnovani v otrogonalnem sistemu, katerega osrednja točka je bil paviljon vrelca. Naslednje leto je bil zgrajen Radenski dom na robu terase, nasproti kopališča in v osi paviljona. Radenski dom je bil kasneje, leta 1970, porušen.

Železniška povezava od Šentilja do Radgone in kasneje do Ljutomera, dodatno vzpodbudi razvoj zdravilišča. Na zgornji terasi so bile zgrajene vila Hildebrandt (1891), Poštna vila (1893) in vila Marija (1894). V tem času (1892) je preurejeno tudi zajetje mineralne vode. Nad njim so uredili paviljon iz litega železa. Njegov namen ni več polnjenje, temveč pitje. Na starejših razglednicah je videti, da je bilo območje med paviljonom in kopališčem urejeno s pešpotjo in krajšim drevoredom. Polnilnico mineralne vode so zgradili 14 m bolj severno.

Leta 1895 je zgrajena kapela sv. Ane, ki jo je naročila vdova ustanovitelja zdravilišča Ana Henn.

V začetku 20. stoletja dobi zdravilišče nov zagon s prihodom dr. Jozefa Hohna v Radence. Leta 1907 je bila zgrajena vila Elmina, leta 1928 Slatinski dom in vila Marija na robu zgornje terase. Leta 1929 so preuredili Karlov dvor.

Nadaljnji razvoj je vodil dr. Ante Šarić, ki se je poročil z Vilmo Hohn, vdovo dr. Hohna. V tem času dobi zdravilišče osnovo še danes prepoznavnega znaka tri srca.

Ob zdraviliškem kompleksu so nastajale geometrijsko zasnovane parkovne ureditve, členjene na več polj, s prvinami, kot so tratne ploskve, nizke žive meje, robne grede enoletnic in trajnic. Vse poti so bile utrjene z drobljencem.

Okoli leta 1936 je prišlo do obsežnih preurejanj znotraj zdraviliškega kompleksa in parkovne zasnove. Več objektov je bilo porušenih. Prišlo je do prenove in dozidave objekta kopališča v terapijo. Severno od senčnega parka je vrtna arhitektka Ilse Fisherauer zasnovala geometrijsko ureditev sončni park z izrazito odprto zasnovo, pogreznjenim parterjem in robno razmeščenimi klopmi. Osno zasnovo podpira vzdolžni plitvi bazen, ki je osrednji element ureditve. Os se je zaključila v polkrožni ureditvi skalnjaka z manjšim vodnim motivom na dvignjeni ploščadi. Zasnova se je navezala na stransko postavljen objekt kavarne. Z novo ureditvijo so se v smiselno celoto povezali različni programi v parku.

Leta 1938 so povečali vilo Elmino, opremili kapelo sv. Ane ter zgradili stekleno pitno dvorano nad Vilminim vrelcem po načrtih ljubljanskega inženirja Dolenca.

Po drugi svetovni vojni so posamezne objekte preimenovali. Ohranjeni so bili objekti terapije, Ljubljanski dom (vila Elmina), Ljutomerski dom (vila Antonija), Ragonski dom (vila Ljuba), Kapelski dom (vila Ida), Prekmurski dom (vila Olga), vila Marija, Radenski dom in Slatinski dom s polnilnico slatine in skladiščem. Na območju zdravilišča so bili še pivnica slatine in več vrelcev. Del parkovnega kompleksa so bili kavarna, kapela sv. Ane paviljon za godbo in vrtno lope.

Leta 1962 so na zahodnem robu parka odprli javno kopališče z olimpijskim bazenom, preuredili so kavarno in uredili počitniško naselje s 34 ležišči. Leta 1964 je bil zgrajen Zdraviliški dom, leta 1967 so podrli restavracijo Pošta, tam zgradili Vikend in kasneje kegljišče. Leta 1969 se je skalnjak v sončnem parku preuredil v vodni motiv treh deklic z veliko posodo. Avtor kipa Tri gracije je Ferenc Kiraly, akademski kipar iz Lendave.

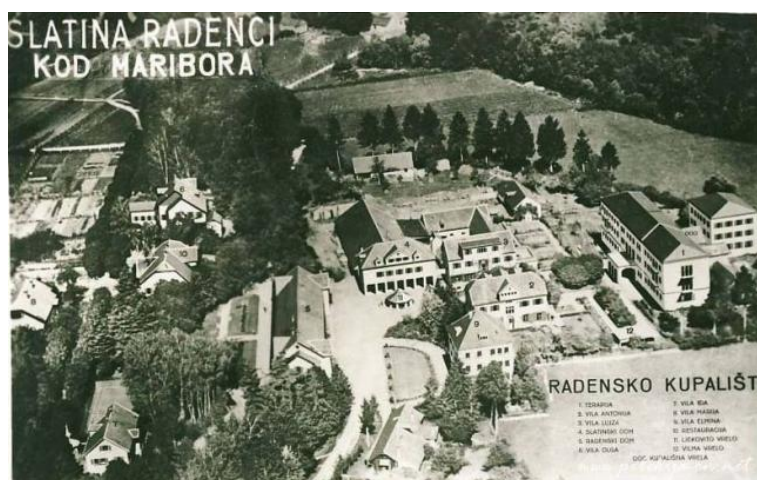
Leta 1970 so porušili Radenski dom in preplastili peščene poti z asfaltom. Naslednje leto so odprli hotel Radin, 1975 pokriti bazen in 1979 depandanso hotela. Močno pse oveča grajeni kompleks zdravilišča, ki ga dopolnjujejo obsežne parkirne in rekreacijske površine.

Leta 1990 je bil izveden natečaj za preureditev sončnega parka s prvonagrajenim projektom kiparja M. Bratuše in krajinsko ureditvijo Ane Kučan.

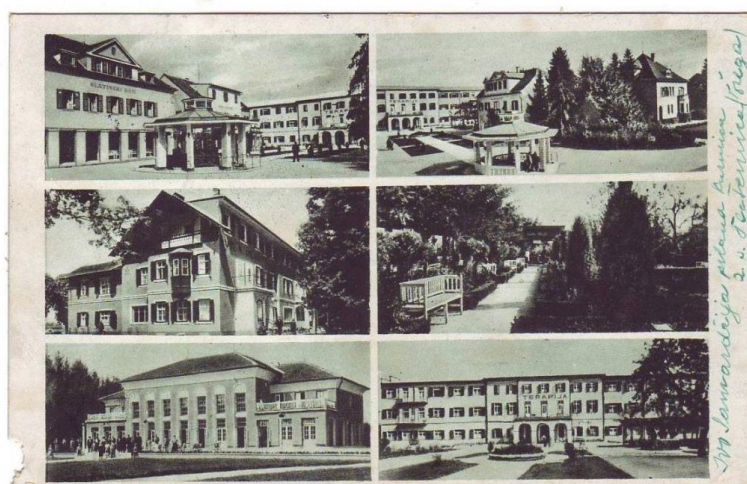
Marca 2003 je požar uničil kavarno. V letih 2008 in 2009 je neurje z orkanskim vetrom uničilo skoraj 80% drevja v parku. Najbolj prizadeto je bilo območje Senčnega parka. Leta 2011 je bil poškodovani del parka očiščen in v naslednjem letu ponovno zasajen po zasaditvenem načrtu krajinskih arhitektk Janje Lužnik in dr. Tanje Simonič Korošak.

Slika 2: Panorama Radencev, 1926, vir: <https://www.facebook.com/pages/category/Community/Stare-razglednice-in-fotografije-Radenc-1792372187683830/>

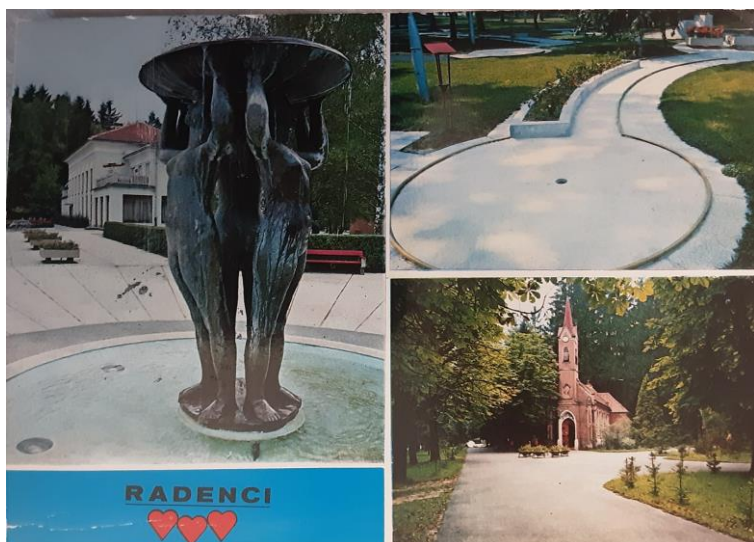
Slika 3: Radenci, 1937, vir: <https://www.prlekija-on.net/galerija/47/prlekija-nekdaj/7660/radenci-leta-1937.html>

Slika 4: Fotografije objektov in parkovnih ambients zdravilišča Radenci, 1947, vir: <https://sh.wikipedia.org/wiki/Radenci>

Slika5: Kopališče arh. Katarine Grasselli, 1962, vir: <https://www.facebook.com/pages/category/Community/Stare-razglednice-in-fotografije-Radenci-1792372187683830/>

Slika 6: Razglednica iz Radencev, Tri gracije, kapela sv. Ave in mini golf, 1970, vir: <https://www.facebook.com/pages/category/Community/Stare-razglednice-in-fotografije-Radenci-1792372187683830/>

Opredelitev in ovrednotenje celote in posameznih sestavin spomenika

Z zdraviliščem Radenci in pripadajočim zdraviliškim parkom je neločljivo povezan razvoj Radencev v zadnjih skoraj 200 letih, odkar je leta 1833 študent medicine Karl Henn odkril radenske vrele mineralne vode in vzpostavil zdravilišče z naseljem in parkom, uradno odprto leta 1882. Program zdravilišča z vzpodbujanjem sončenja, uživanje na prostem, na svežem zraku in ob vodi je bil v izhodišču razvoja območja razlog tudi za zasnovo parka.

Zasnova območja in njegovih posamičnih prvin je pomemben dosežek ustvarjalnosti in pomnik določenega razvojnega obdobja na lokalnem nivoju. Pri obravnavanju posegov v spomenik je nujno imeti pred očmi tako celoto kakor z njene značilne prvine, ki ji skupaj dajejo določen značaj in ki so hkrati tudi posamične vrednote. Obenem je spomenik nujno obravnavati v odnosu do neposredne okolice in celotnega naselja.

Enota dediščine Radenci – Zdraviliški park (EŠD 10466) je manjši del kulturnega spomenika lokalnega pomena Radenci – Zdravilišče (EŠD 946). Znotraj območja spomenika lokalnega pomena Radenci – Zdravilišče (EŠD 946) je več prostorskih enot, ki oblikujejo celovito območje zdraviliškega kompleksa, edinstvenega v tem delu Slovenije.

Celoten kompleks zdravilišča Radenci je nastal na dveh terasah, ločenih z brežino. Na spodnji terasi je umeščenih večina zdraviliških objektov med njimi se nahaja ureditev vrelca s paviljonom in osno ureditvijo zelenic s stožčastimi kleki.

Na zgornji terasi je območje parka z več ohranjenimi grajenimi objekti iz zadnje četrtine 19. in prve tretjine 20. stoletja, predvsem vile in domovi, pa tudi neogotski sakralni objekt, kapela sv. Ane, zgrajena l. 1895. Delitev na posamezne sklope priča o postopnosti njegovega nastajanja – senčni vrt, sončni vrt, kopališče... Posamezni deli so med seboj povezani v celoto z osno zasnovano promenado. Kot najpomembnejši del parka sta prepoznani zasnovi senčnega parka in sončnega parka avtorice Ilse Fisherauer. To je edini javni park te krajinske arhitekta na območju Slovenije. V severozahodni del parka je bilo leta 1962 umeščeno Letno kopališče Slatina Radenci. Glavna projektantka je bila arhitektka Katarina Grasselli, ena od Plečnikovih diplomantk.

V zdraviliškem parku je ohranjeno tudi teniško igrišče, eno prvih v Sloveniji.

Slika 7: Prostorski sklopi zdraviliškega parka Radenci (Vir: dr. Simonič Korošak, 2011 zdraviliški kompleks, brežina, gozdni park, sončni park, senčni park, kopališče, pozidava ob cesti

Slika 8: Paviljon vrelna in objekti na spodnji terasi

Slika 9: Osrednja promenada

Slika 10: Obnovljena zasaditev in peščene poti v senčnem vrtu

Slika 11: Kapela sv. Ane

Slika 12: Vodni motiv v sončnem parku

Slika 13: Suhozidi, prepoznavni elementi arhitektskega vrta Ilse Fiserauer

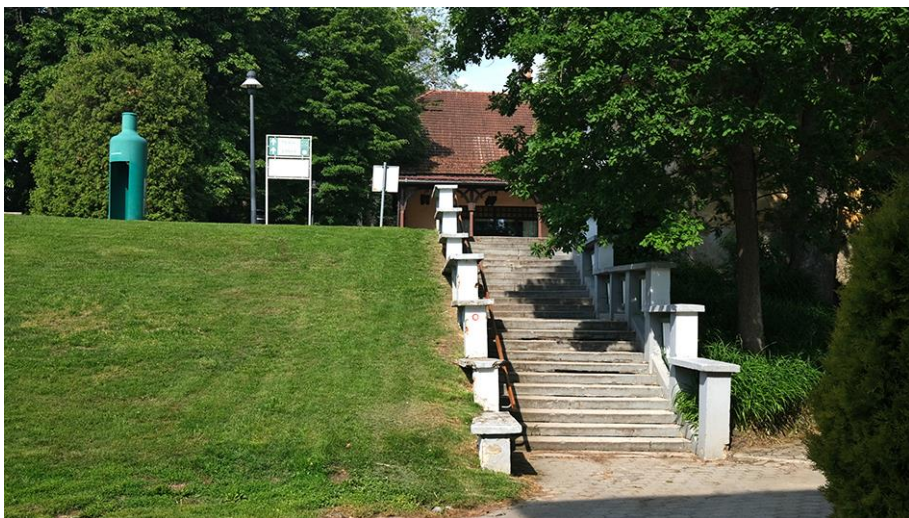
Slika 14: Betonske stopnice

Slika 15: Marijin dom in značilne dvignjene grede trajnic

Slika 16: Pogled na spomenik Tri gracije in ploščad

Slika 17: Brežina in stopnišče med spodnjo in zgornjo teraso

Slika 18: Obnovljeno igrišče za mini golf

Slika 19: Drevoredi in žive meje na robovih in ob dostopih v park

Ranljivost in ogroženost spomenika

Neurejeno lastništvo stavb, nezadostno vzdrževanje, nekatere neustrezne načrtovalske rešitve so bistveni razlogi, ki ogrožajo spomenik kot celoto in/ali njegove posamezne strukturne prvine.

Ogroženost spomenika je izražena na več prvinah:

- zdraviliške vile so zapuščene, brez programa, stavbno pohoštvo je poškodovano,
- zgorela je kavarna, ki je predstavljala pomemben element zdraviliškega parka in na katero se je prostorsko in programsko navezoval sončni park,
- neustrezno urejen dostop na območje in slaba povezava med zdraviliškim kompleksom in parkom,
- neustrezne prostorske rešitve, kot je pozidava parkovnih površin na zahodnem robu,
- nedefiniran zahodni rob zdraviliškega parka po podrtju tribun kopališča,

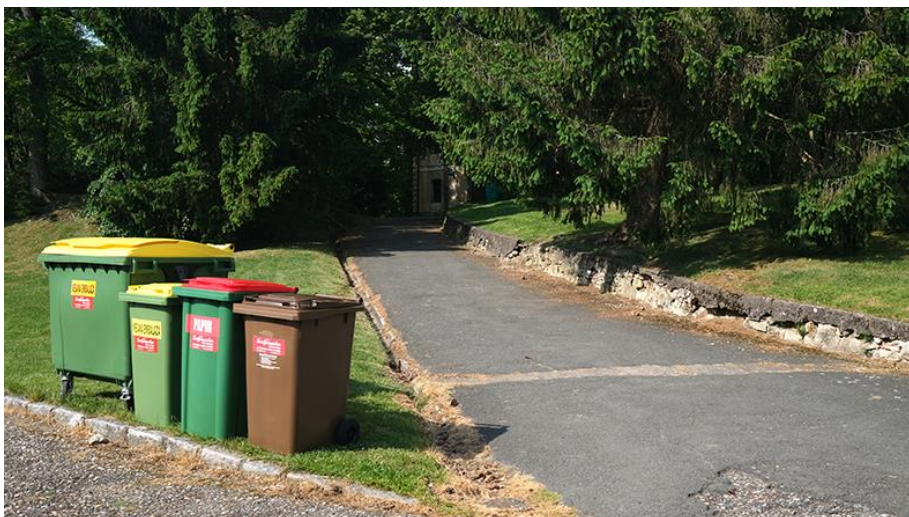
- neustrezne izvedbe novih parkovnih prvin, npr. poti, parkirišč,
- območje mestnega kopališča je opuščeno, neurejeno, nevarno in potrebuje programsko in oblikovno prenovu,
- propadanje drevnine, nezadostna nega obstoječih rastlin v parku, nekatera starejša drevesa kažejo slabšanje vitalnosti, nekatera novo zasajena drevesa se sušijo, predvsem na območju senčnega parka
- propadanje arhitektonskih elementov v parku, kar je zelo opazno na območju sončnega parka,
- neenotna, dotrajana parkovna oprema,
- težnja po novih rabah parkovnih površin, ki večajo uporabnost parka, a hkrati spreminjajo njegov značaj.

Slika 20: Prazni in nevzdrževani zdraviliški objekti

Slika 21: Nedefiniran zahodni rob parka

Slika 22: Neustrezno umeščen, vidno izpostavljen ekološki otok in neustrezno vzdrževan suhozid

Slika 23: Dotrajana urbana oprema, v ozadju paviljon

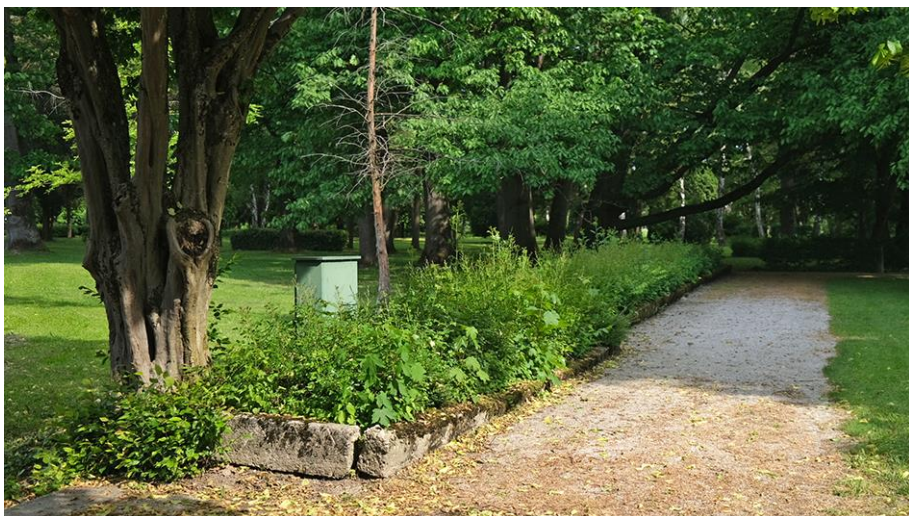
Slika 24: Dotrajana, neprivlačna in neustrezno umeščena označevalna tabla

Slika 25: Opuščeno območje mestnega kopališča

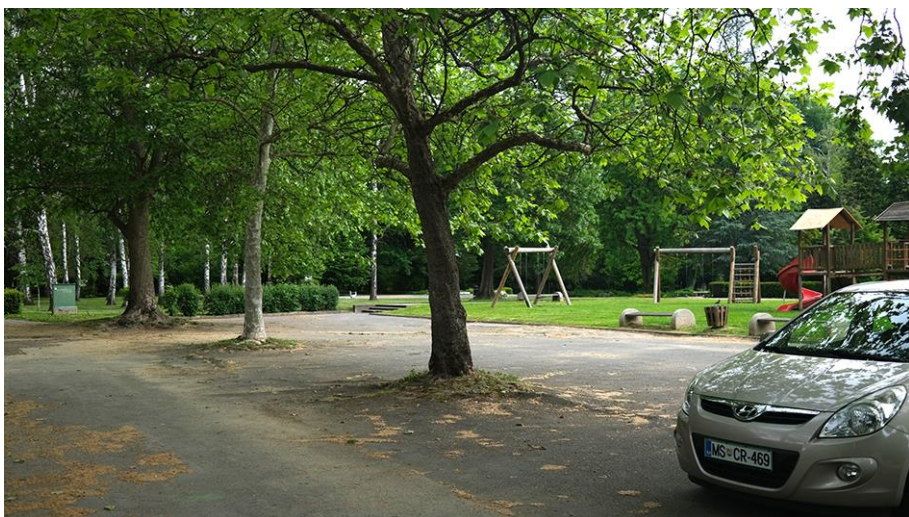
Slika 26: Dotrajani paviljoni in značilni betonski tlak na območju kopališča

Slika 27: Propadanje robnikov gred trajnic – značilne prvine sončnega vrta

Slika 28: Začasna lokacija igrišča na mestu pogorele kavarne

Slika 29: Neustrezne asfaltne parkirne površine otežujejo rast in razvoj dreves

Slika 30: Znaki slabšanja vitalnosti v drevesnih krošnjah

Slika 31: Neustrezno utrjena pot skozi park do parkirišča

Slika 32: Neenotna urbana oprema

Generalne usmeritve za prenovu

Pri prenovi parka in zdraviliškega kompleksa Radenci je treba zasledovati naslednje cilje:

- vzdrževanje in obnova območja z nujnimi posegi v prepoznane vrednote ob ohranjanju struktur, materialov in oblik iz časa med 19. in 20. stoletjem, ki so z zgodovinskega, krajinsko arhitekturnega, arhitekturnega in likovnega vidika najbolj berljivi in prepoznani;
- ožvitev odprtega prostora z vnosom novih vsebin in oblik, ki bodo doprinesle k uporabnosti, prepoznavnosti in skladnosti zavarovanega območja;
- v čim večji možni meri zagotavljati kontinuiteto rabe in vzorcev obnašanja v prostoru ter njihovo prilagajanje današnjim trendom na način, ki bo uporabnikom in obiskovalcem zagotavljal visok kulturni, bivanjski oziroma prostoraški standard;
- ohranjanje oziroma vzpostavljati navezavo na okolico z upoštevanjem značilnih pogledov na objekt in iz objekta, vzpostavljanjem funkcionalnih povezav, zakrivanjem degradacij ipd.

Programske usmeritve prenove

Sprostitev, šport, igra in rekreacija so glavne aktivnosti, ki dopolnjujejo zdraviliške dejavnosti in so na razpolago ne zgolj obiskovalcem in zdraviliškemu gostom, temveč tudi in predvsem

okoliškim stanovalcem. Na parkovnih površinah se omogočajo sprehod, hoja, posedanje, otroška igra, stik z vodo, nekatere športne aktivnosti ipd.

Doživljanje naravnih procesov je omogočeno z uporabo raznolikih prvin oblikovane narave. Obiskovalci parka lahko opazujejo spreminjajoče se barve listja, občutijo hladnost vode, sipkost peska, hrapavost lubja, poslušajo ptičje petje, žuborenje, veter, vonjajo cvetje... Dodatno imajo obiskovalci parka možnost za estetsko in kulturno doživljanje z organizacijo stalnih in občasnih razstav na prostem, literarnih večerov, umetniških delavnic, koncertov...

Izobraževanje, raziskovanje: Prezentacija in pričevalnost arhitekturne in krajinsko arhitekturne dediščine je omogočena z ustrezno prenovo parkovne grajene materije in sadilnih vzorcev. Po potrebi se lahko v park umestijo tudi informacijske table, vendar po principu »manj je več«, v zadržanih dimenzijah in oblikovanju. Ker je zgodba o Radencih tudi zgodba o zdravilni vodi, se lahko v park ustrezno vključi tudi prezentacija zdravilne vode in vsebine, ki ozaveščajo o pomenu vode.

Strukturne usmeritve preнове

Območje zdraviliškega kompleksa je skupaj z zdraviliškim parkom varovano kot celota, zato je načrtovanje in urejanje njegovih posameznih delov nujno podrediti celotni kompoziciji.

Ohranja in obnovi se vse prepoznane kvalitetne prvine na način, da se ohranijo strukture, materiali in oblike, ki tvorijo izvirno zasnovo. Kjer obnova na avtentičen način ni več mogoča, naj se izvedejo novi objekti po sodobnih principih gradnje, ki se ustrezno vključijo v obstoječo zasnovo.

Ohranja, ustrezno nadomešča in dopolnjuje se izvirna vegetacija, po možnosti v zasaditvenih vzorcih in oblikah, uporabljenih v izvorni kompoziciji – saditev rastline kot soliter, v gručo, linijo. Z živimi mejami in drevesnimi potezami se uredijo robovi parka (predvsem na zahodu), s tem se poenoti podoba parka, ki se kaže v pogledu iz okolice, in hkrati zakrijejo neprivlačni, moteči pogledi iz območja parka navzven.

Odstranijo se neustrezne ureditve, ki niso skladne s krajinsko arhitekturno kompozicijo.

Umeščanje novih rab in novih struktur je možna v severnem delu parka, kjer ni prepoznanih kvalitetnejših zgodovinskih ureditev. Nove strukturne prvine naj se logično navezujejo na obstoječo izvirno zasnovo.

Območje nekdanjega javnega kopališča naj se ustrezno sanira. V primeru, da občina nima interesa po ponovni vzpostavitvi javnega kopališča, se bazenske školjke zasujejo ali preoblikujejo v izvornih gabaritih in namenijo drugačni rabi.

Smiselna se zdi vzpostavitev bolj reprezentančnega dostopa na območje in dodatne povezave med parkovnim in osrednjim zdraviliškim delom.

Usmeritve glede varovanja naravnih prvin

Ohranja in vzdržuje se vse nasade vegetacije, ki ustvarjajo in dopolnjujejo krajinsko arhitekturno kompozicijo, hkrati z ekološkimi pogoji, ki omogočajo rast in razvoj rastlin, vključno z reliefom.

Na rastlinah se morajo redno izvajati ukrepi nege in vzdrževanja, kot so po potrebi rahljanje zemlje okoli dreves, zalivanje, gnojenje, pletje, zastiranje oskrbovalne rezi, oblikovalna rez, odstranitve poškodovanih, nevitálnih rastlin ali njihovih poškodovanih delov. Po potrebi se izvaja nadomestna zasaditev rastlin skladno z izvorno vrsto in kompozicijo.

Odstranjuje se neustrezne nasade, samoniklo zarast, ki ni del kompozicije, in morebitne vnešene invazivne vrste.

Nove zasaditve se lahko izvede v oblikah kot so soliter, gruča, linija le v navezavi na izvorno kompozicijo in z vrstami, ki ustrezajo ekološkim razmeram na območju.

Tlaki, utrjene površine

Predlaga se reprezentančna ureditev dostopne ploščadi in vzpostavitev boljših povezav med zdraviliškim kompleksom na spodnji in parkom na zgornji terasi.

Ohranja in obnavlja se izvirne utrjene površine: poti iz uvaljanega drobljenca in izvirne ploščadi, tlakovane z betonskimi tlakovci. Te se obnavlja v enakih gabaritih, materialih, barvah in teksturah kot obstoječe oziroma se jih tlakuje s tlakovci, ki so po materialih, gabaritih, barvi in teksturi sorodni izvirnim tlakovcem, da skupaj z njimi tvorijo prepoznavno, enovito celoto.

Umestitev novih poti je možna le na način, da se v čim večji možni meri izogiba območju obstoječih dreves (širina krošnje + 1m). Zaroba poti se izvede z »nevidnimi« trakastimi robniki (kovinskimi, lesenimi, PVC), Poti naj bodo peščene oziroma poliuretanski peščeni tlak. Na enak način se obnavlja tudi obstoječe peščene poti.

Parkirišča se ustrezno uredi z vmesnimi zelenimi otoki, ki omogočajo rast dreves, in dostopnimi površinami za pešce.

Parkovna oprema

Ohranja in obnavlja se vso opremo in grajene prvine, ki tvorijo krajinsko arhitekturno kompozicijo, prepoznano kot kvalitetno: betonske zidce, suhozide, stopnice, betonske obrobe gred, bazene in fontane, paviljone. Prenova se izvede na način, da se ohrani izvorni značaj prvin. Kjer obnova na avtentičen način ni več mogoča, naj se izvedejo nadomestni objekti po sodobnih principih gradnje, ki se ustrezno vključijo v obstoječo zasnovo.

Razmestitev in izbor urbane opreme (klopi, koši za odpadke, stebrički, svetilke, informacijske table), ki je trenutno zelo raznolika, se pripravi enotno, za celotno območje zdraviliškega kompleksa. Do neke mere je možna tudi rekonstrukcija nekdanje opreme (lesene klopi bele barve so razvidne iz starih fotografij sončnega parka) oziroma izvedba moderne opreme, ki se po principih oblikovanja zgleduje po izvorni.

Podrobnejše usmeritve za območje javnega kopališča (izvedbeni del)

Na območju, ki predstavlja severozahodni del zdraviliškega parka, je bilo leta 1962 umeščeno Letno kopališče Slatina Radenci. Glavna projektantka je bila arhitektka Katarina Grasselli, ena od Plečnikovih diplomantk. Zasnova nekdanjega kopališča je še berljiva, bazenski objekti so

nanizani pravokotno na parkovno promenado, medtem ko so paviljonski objekti umeščeni vzporedni s potjo na vzhodu.

Kopališki objekti na območju so paviljonski in gradbeno inženirski objekti, ki so dotrajani, delno porušeni, delno zasuti. Tribune kopališča so bile zaradi dotrajanosti porušene in odstranjene v letu 2011. Komunikacije med obstoječimi objekti so slabe. Poti so le na robovih obravnavanega območja, vključno z osrednjo promenado skozi zdraviliški park, ki poteka po južni strani.

Analitični del strokovnih podlag nakazuje naslednje ugotovitve na območju javnega kopališča:

- objekti na območju so degradirani, večina programov je opuščениh (kopališče, športna igrišča, paviljoni), zaprtih oz. introvertiranih (vila), ali pa ne sodijo v koncept Zdraviliškega parka (trgovski objekti, parkirišče ...)
- Poti so degradirane, opuščena in ne omogočajo doživljanja parkovnega območja.
- Urbana oprema je dotrajana in pomanjkljiva.
- Moteči so pogledi proti zahodnemu robu območja, na trgovske objekte in parkirišče.
- Zaradi degradacij in zmanjšane uporabnosti se območje javnega kopališča percepcijsko ne dojema kot del Zdraviliškega parka.

Zaradi dotrajanosti kopaliških objektov je potrebna obnova, ki omogoča naslednje rabe:

- šport, igra, rekreacija in prostočasne dejavnosti
- doživljanje kulturnih prireditev,
- izobraževalne, raziskovalne dejavnosti.

Strukturne usmeritve prenove:

- Nove rabe se v prostor umeščajo na način, ki upošteva strukturo obstoječih objektov – bazenov s tribunami in paviljoni.
- Ohranja in vzdržuje se vse nasade vegetacije, ki ustvarjajo in dopolnjujejo krajinsko arhitekturno kompozicijo, Nove zasaditve se lahko izvede v oblikah kot so soliterna drevesa, gruča, linija (dreves in grmovnic) le v navezavi na izvorno kompozicijo in z vrstami, ki ustrezajo ekološkim razmeram na območju. Z živimi mejami in drevesnimi potezami se uredi zahodni rob območja, s tem se poenoti podoba parka, ki se kaže v pogledu iz okolice, in hkrati zakrijejo neprivlačni, moteči pogledi iz območja parka navzven. Posamezna drevesa oz. gručice se umestijo v osrednji del območja kot podpora zasnovi poti in programov.
- Umestitev novih poti je možna le na način, da se v čim večji možni meri izogibajo obstoječim drevesom (obod krošnje projeciran na tla + 1m). Zaroba poti se izvede z »nevidnimi« trakastimi robniki (kovinskimi, lesenimi, PVC), Poti naj bodo peščene oziroma poliuretanski peščeni tlak.
- Elementi urbane opreme na območju prostorske ureditve naj bodo usklajeni med seboj. Razmestitev in izbor urbane opreme (klopi, koši za odpadke, stebrički, svetilke, informacijske table) se pripravi enotno, za celotno območje zdraviliškega kompleksa.

- Otroško igrišče se uredi na SZ delu območja, uporabljajo se prevladujoči naravni materiali (prevladujoče les, manj jeklo) in umirjene barve (naravna barva lesa). Površina igrišča se izvede v pretežno naravni izvedbi iz pranelega prodca, lubja ali drugih naravnih materialov, igralne strukture pretežno lesenih konstrukcij, kombiniranih s kovinskimi in vrvnimi elementi, umirjenih barv.
- Nove ploščadi se tlakuje s tlakovci, ki so po materialih, gabaritih, barvi in teksturi sorodni izvornim tlakovcem oziroma tlakovanju na območju zdraviliškega parka, da skupaj z njimi tvorijo prepoznavno, enovito celoto.
- Prenova objekta in paviljonov se izvede na način, da se ohrani njihov izvorni značaj. Če obnova na avtentičen način ni več mogoča, po sodobnih principih gradnje, ki se ustrezno vključijo v obstoječo zasnovo.

Odgovorni prostorski načrtovalec:

Robert Gostinčar, univ.dipl.inž.kraj.arh.

ZAPS PPN 0996

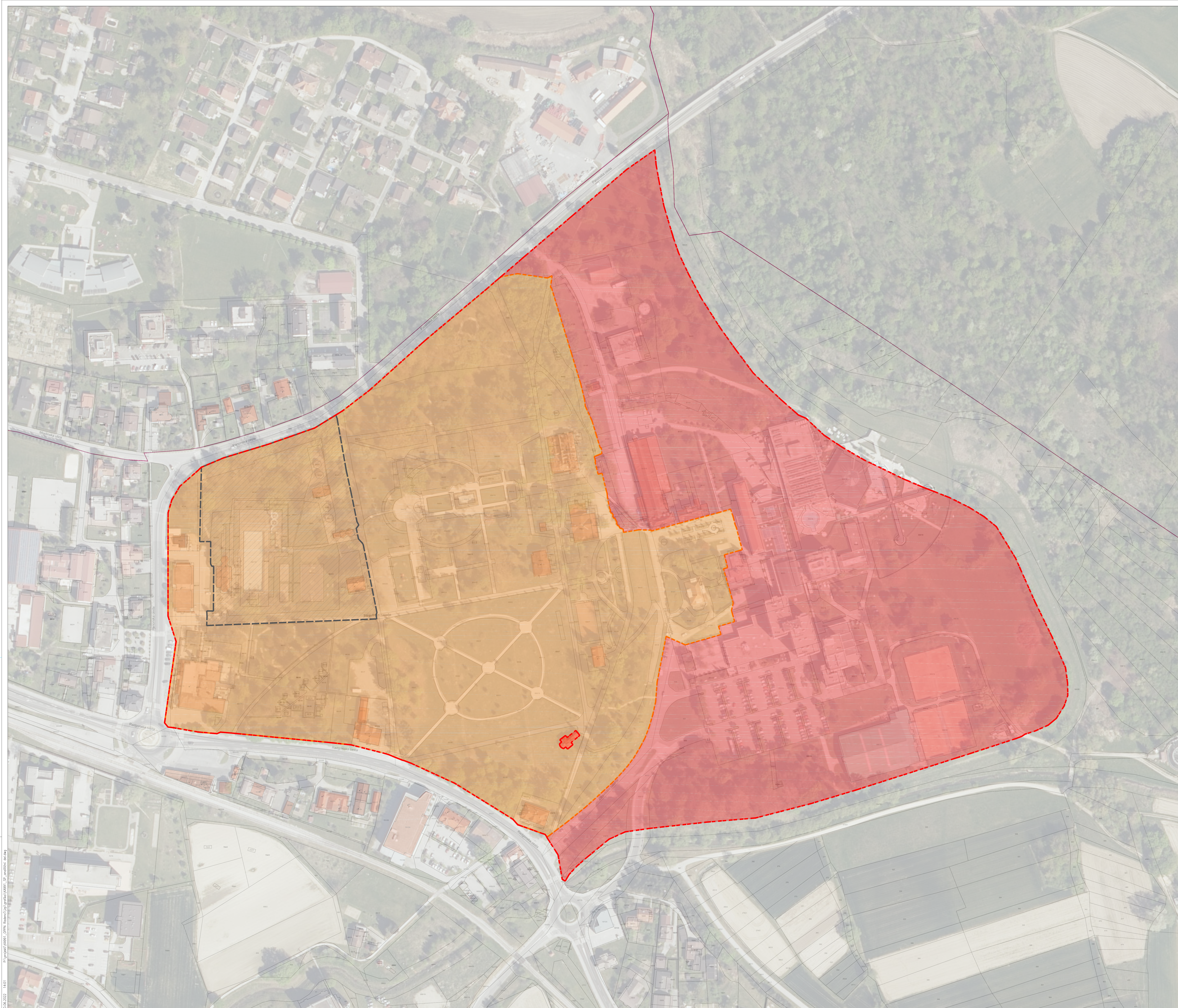
GRAFIČNI DEL

Analitični del

Analitični del: inventarizacija območja	m.1:1.000	g1
Analitični del: dostopi in komunikacije	m.1:1.000	g2
Analitični del: degradacije	m.1:1.000	g3
Analitični del: prostorska analiza	m.1:1.000	g4
Analitični del: ogroženost zelenih prvin	m.1:1.000	g5
Analitični del: pakovna struktura	m.1:1.000	g6

Izvedbeni del

Izvedbeni del: zasnova oblikovanja	m.1:500	g7
Izvedbeni del: zasnova programa	m.1:500	g8
Izvedbeni del: zasnova krajinske ureditve	m.1:500	g9

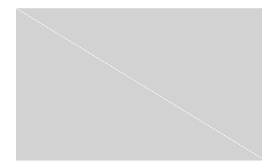
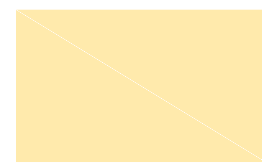
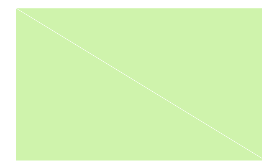
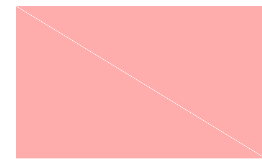
LEGENDA

	območje EŠD 946: Zdravilišče Radenci
292.941 m ²
	območje EŠD 14066: Zdraviliški park
129.657 m ²
	območje OPPN
18.950 m

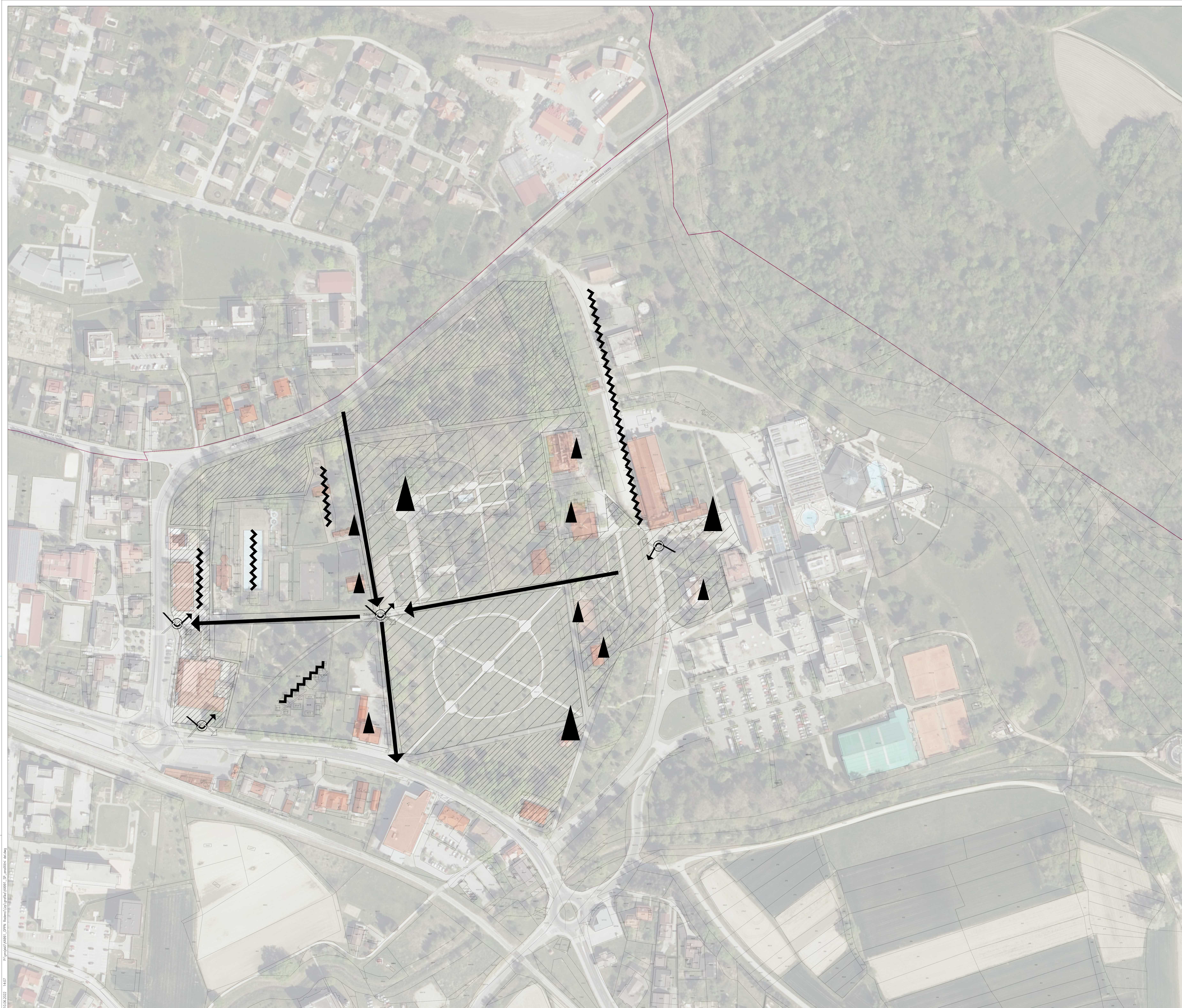
	PLANK-KA Špela Rector s.p. Jozefova ulica 3, Maribor info@plank-ka.si	izpolni prosto: dokumentacijski / načrt	IZP / strokovne podlage
			Analitiki del
	PLANK-KA Špela Rector s.p. Jozefova ulica 3, Maribor info@plank-ka.si	Priključitev območji ESD v OPPN	
Zbiranje in vrednotenje:		Odpovedi vodja projekta:	
Dobna Radenska, Radgonska cesta 9, 252 Radenci		R. Gostinčar, univ.dipl.inž.ir.kraj.arh.	KPA 0996
Radenci		S. Gostinčar, univ.dipl.inž.ir.kraj.arh.	KPA 0998
Čimnoče ESD 946 in ESD14066		Špela Rector, univ.dipl.inž.ir.kraj.arh.	
	E. praprotni	E. načrte	E. karte
Strokovne podlage za Ohranjanje kulturne dediščine	KA991	06/2022	1.tičnik KA991

LEGENDA

- programska degradacija parka (trgovine, introvertiran program...)
- ogroženost zaradi težav vzdrževanja (opuščeni programi, neurejenost...)
- ogroženost zaradi vzdrževanja (neustrezno vzdrževanje...)
- ogroženost zaradi izostanka programa (objekti brez jasne prog. zasnove...)

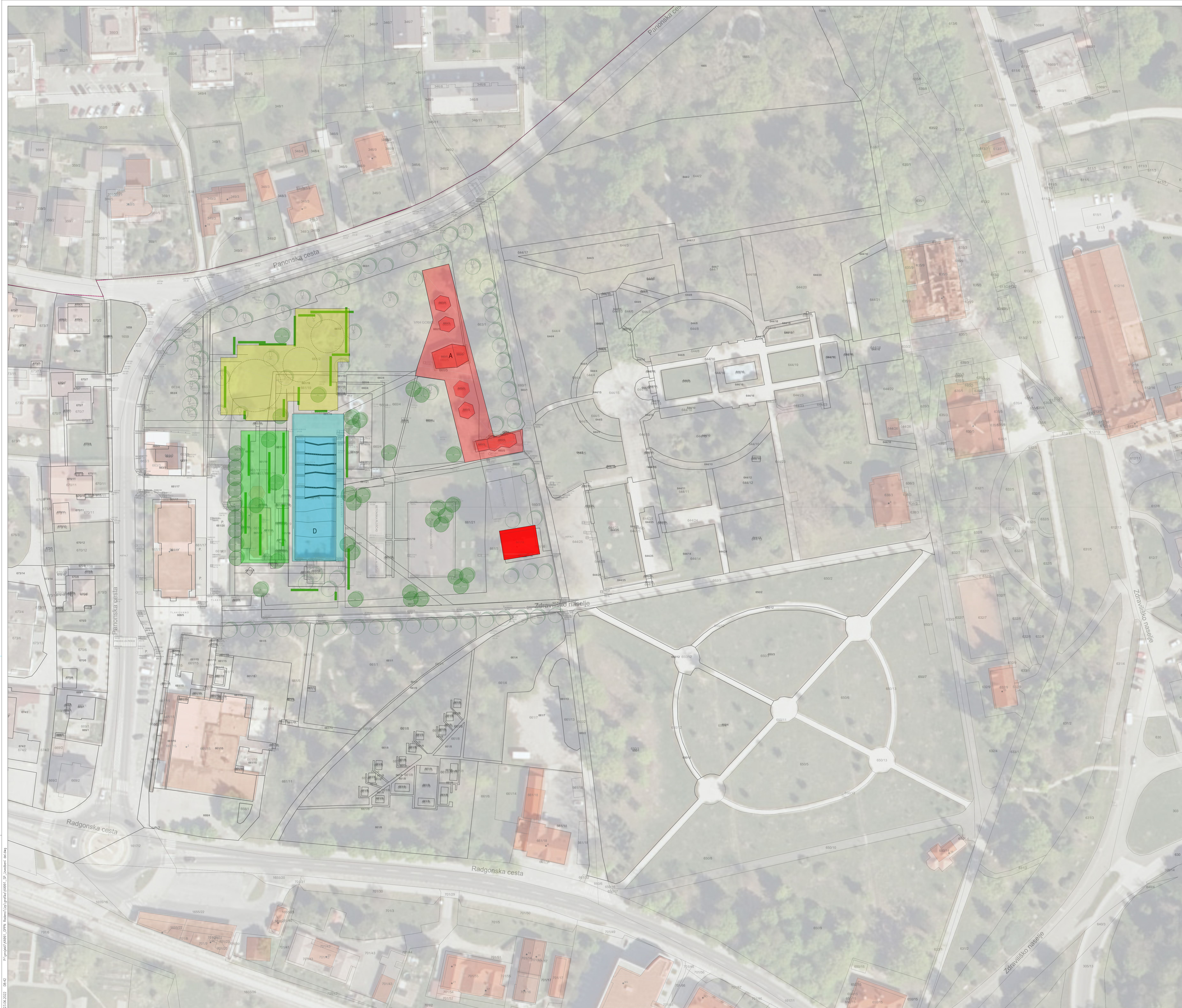
projektno podlaga		izpis projekta dokumentacije / razpis	
	PLAN-KA Špela Recer s.p.	IZP / strokovne podlage	
	Jezdarska ulica 3, Maribor	izpis	
	www.plan-ka.si, info@plan-ka.si	Analitični del	
projektni razpis		Prikaz degradacij, ogroženosti in ranljivosti	
	PLAN-KA Špela Recer s.p.		
	Jezdarska ulica 3, Maribor		
	www.plan-ka.si, info@plan-ka.si		
izpis / razpis		izpis / razpis	
Občina Radenci, Radgomska cesta 9, 252 Radenci		R. Gostičar, univ.dipl.inž.kraj.arh. PKA 0996	
Radenci		izpis / razpis	
Območje ESD 946 in ESD14066		R. Gostičar, univ.dipl.inž.kraj.arh. PKA 0996	
proj. št.		Špela Recer, univ.dipl.inž.kraj.arh.	
Strokovne podlage za ohranjanje kulturne dediščine		izpis / razpis	
KA991		06/2022	
V/S=1189/841 (1:100 m ²)		1:1000	
		KA991	
		3	

LEGENDA

- pot
(prevladujoči koridorji opazovalcev...)
- rob
(linearni robovi, ovira, meja...)
- območje
(percepcijsko 2d območje...)
- vozlišče
(preplet komunikacij, programa, dominant...)
- dominantna
(simbolne izstopajoče točke prostora...)

projektno področje		izpis projekta dokumentacije / razpis	
	PLAN-KA Špela Recer s.p.	IZP / strokovne podlage	
	Jezdarska ulica 3, Maribor	izpis	
	www.plan-ka.si, info@plan-ka.si	Analitični del	
projektni razpis		Prostorska analiza po Lynchu	
	PLAN-KA Špela Recer s.p.	izpis projekta	
	Jezdarska ulica 3, Maribor	Občina Radenci, Radgonska cesta 9, 252 Radenci	
	www.plan-ka.si, info@plan-ka.si	R. Gostičar, univ. dipl. inž. kraj. arh. PKA 0996	
izpis projekta		izpis projekta	
Radenci		R. Gostičar, univ. dipl. inž. kraj. arh. PKA 0996	
Območje ESD 946 in ESD 14066		Špela Recer, univ. dipl. inž. kraj. arh.	
Strokovne podlage za ohranjanje kulturne dediščine		izpis projekta	
KA991		06/2022	
V/S=1189/841 (1:100 m ²)		1:1000	
		KA991	
		4	

LEGENDA

- učno informativni program (interakcija s parkovnim prosotorm)
- gostinsko turistični program (javni program v objektu)
- otroška igra in rekreacija
- servisni prostor kulturnega programa
- kulturni in javni program vezan na objekt

LEGENDA

- zelene ploskovne površine (trata)
- nova drevnina
- obstoječa drevnina

projektno področje	izvajalec projekta	izvajalec projekta
PLAN-KA Špela Recer s.p.	R. Gostičar, univ. dipl. inž. kraj. arh. PKA 0996	IZP / strokovne podlage
Jezdarska ulica 3, Maribor	izvajalec projekta	izvajalec projekta
www.plan-ka.si, info@plan-ka.si	izvajalec projekta	izvajalec projekta
projektni nadzor	izvajalec projekta	izvajalec projekta
PLAN-KA Špela Recer s.p.	R. Gostičar, univ. dipl. inž. kraj. arh. PKA 0996	izvajalec projekta
Jezdarska ulica 3, Maribor	izvajalec projekta	izvajalec projekta
www.plan-ka.si, info@plan-ka.si	izvajalec projekta	izvajalec projekta
območje ESD 946 in ESD 14066	Špela Recer, univ. dipl. inž. kraj. arh.	izvajalec projekta
izvajalec projekta	izvajalec projekta	izvajalec projekta
Strokovne podlage za oblikovanje kulturne dediščine	KA991	06/2022
V/S=1:883/841 (1:00 m ²)	izvajalec projekta	izvajalec projekta